- משנה ב'
- ראינו במשנה 'זית שנמצא עומד בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו אינו שכחה'
- בביאור דין המשנה נח' הראשונים
- יש פי' הר"ש ופי' הרמב"ם
- נתחיל עם פי' הרמב"ם:
- הרמב"ם 'בפירושו' כ' שמדובר שיש ג' שורות של אילני זיתים כשבכל שורה יש ג' אילנות – ס"ה 9 – בין שורת זיתים לשורת זיתים יש ערוגה של תבואה וכיו"ב –
- ושכח את האילן 'האמצעי' שבשורה האמצעית – אינו שכחה
- ?
- כ' הרמב"ם 'מפני שהאילנות הסתירוהו'
- וכ"ה ברמב"ם בהלכות פ"ה הכ"ה
- [רק שברמב"ם לא 'כ כמו שכ' בפירושו שמוקף מד' צדדיו רק מוקף מג' צדדיו ז"ל
- זית העומד באמצע השורות לבדו ושלש שורות של זיתים מקיפין אותו משלש רוחותיו אף על פי שאין בכל שורה מהן אלא שני זיתים שכח את האמצעי אינו שכחה, 'שהרי השורות הסתירוהו'
- ועי' רע"ב בהביאו ד' הרמב"ם כ' שזה דומה למה שראינו לעיל ה' ז' - חפוהו בקש או עמדו עניים כנגדו ש שאינו שכחה.
- ועי' ר"ש שהביא כעין פי' זה שאינו שכחה משום שהשורות מכסות את הזית והוי כחיפוהו בקש או עמדו עניים כנגדו
- וכ' ע"ז הר"ש – ולא מסתבר ...
- ?
- אז כדי לברר ענין זה יש להקדים מהב שראינו שם:P
- מדוע חיפוהו בקש לא הוי שכחה ...
- אז ראינו שם ג' פירושים:
- הר"ש פי' שמתני' כר"י שס"ל לעיל פ"ו מ"י שאין דין שכחה על דבר שהוא 'טמון' ...
- וה"נ כיון שמחופה בקש הוי טמון [ולפי"ז סתמה המשנה דלא כהלתכתא] ...
- הרא"ש פי' שכיון שחיפוהו עניים בקש או שהם עמדו בפניו אינו שכחה
- ועי' משנ"ר שם שפי' שכיון שחיפוהו העניים בקש קנסו לעניים
- [ולפי"ז פשוט שרק באופן 'שהם' חיפוהו' ...]
-
- הגר"א והתפא"י ביארו הטעם משום שהוי שכחה מחמת דבר אחר דלא שכח בדרך קצירה היה דבר שגרם לשכוח ושכחה מחמת ד"א אינו שכחה
- [דברנו לעיל סופ"ו שזה גם החידוש במשנה שם ששכחה בלילה או בסומא הוי שכחה ול"א שהוי שכחה מחמת ד"א]
-
- עכ"פ כשנדון במשנה שלנו ...
- האם שייך לומר שלא הוי שכחה משום דהוי כטמון בקש
- תלויזה בטעמים הנ"ל:
- הנה לד' הר"ש שזה משום טמון פשוט שלא שייך זה באופן שזה מוקף באילנות – וודאי שזה לא טמון – וניחא שהר"ש לשיטתו כ' שלא מסתברא כלל לומר שלא הוי שכחה משום שהוי כחיפוהו בקש – כי הר"ש לשיטתו שהטעם שאינו שכחה משום שזה טמון לא שייך זה כלל במוקף אילנות שוודאי לא חשוב טמון
- וכן לטעמא דהרא"ש שהטעם שאינו שכחה משום שהעניים טמנוהו וקנסו אותם שלא יהיה שכחה נמי לא שייך כאן שהרי כאן מוקף הוא באילנות ולא נעשה ע"י העניים – ועי' משנ"ר שבאמת תמה שכאן ל"ש טעמא שחפוהו בקש דהוא נקט כד' הרא"ש שהטעם משום קנס וכאן זה ל"ש
- וע"כ כד' הגר"א שהטעם שאינו שכחה משום שהוי שכחה מחמת ד"א דלא שכח מחמת עצמו רק מחמת ד"א
- וע'י דרך אמונה ה' ג' שהכריח כן בד' הרמב"ם
- דהנה הרמב"ם פ"ה ה"ג פסק דינא דחפוהו בקש שאינו שכחה
- והנה אין לומר הטעם משום טמון שהרי הרמב"ם פסק כרבנן שיש דין שכחה בטמון

- כד' הרא"ש שכיון שהעניים גרמו לשכחה לא הוי שכחה נמי א"א לומר דעי"ש שהוכיח מד' הרמב"ם שם בה"ד שגם באופן שזה לא נעשה ע"י עניים נמי לא הוי שכחה
- וע"כ הטעם משום שהוי שכחה מחמת ד"א
- ולפי"ז ניחא מאוד הרמב"ם לשיטתו אזיל שהטעם שאינו שכחה משום דהוי שכחה ע"י ד"א – וזה גם הטעם כאן ...
-
- הר"ש והרא"ש פי' דאירי בג' שורות של זיצים הוי כמין ח' ... כשכל שורה היא באורך ב'מלבנים [שיעור מלבן הוא ג' טפחים]....
- ובאמצע 'באמצע הח' יש זית יחידי שעומד שם – אותו זית יחיד שאמצע באמצע ... אינו שכחה
- הטעם מבואר ברא"ש שהוי דבר המסוים – עי' משנ"ר כיון שמוקף ג' מחיצות הוי דבר המסויים ...
- וכ' המשנ"ר שלפי"ז ניחא מאוד שזה המשך לדין המשנה לעיל שאם הזית נמצא במקום המסויים אינו שכחה ...
- וה"נ זית זה שעומד בין ג' שורות של זיתים [כמין ח' וכנ"ל] הוי דבר המסוים ואינו שכחה ...
-
-
- .....
- זית שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה – בפשוטו דין זה - כמו שראינו לעיל פ"ו שאין דין שכחה כשיש בתבואה כמות של סאתים ודין זה הוי בין בשכחת עומרים בין בשכחת קמה –
- וה"ה בשכחת זית שאם יש בו סאתים אין בו דין שכחה ...
- רק הנה מסיימת המשנה במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו אבל אם התחיל בו אפילו כזית הנטופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה –
- על מה קאי הבד"א ...
- אז הנה ראינו ב' דינים בב' משניות אלו:
- א. מה שראינו כאן שאם יש באילן סאתים אינו שכחה [אפילו באילן שאינו נטופה – כל אילן רגיל].
- ב. ראינו במשנה הקודמת שאין דין שכחה באילן חשוב' - באילן הנטופה- כיון שזה חשוב אין בזה דין שכחה
- וע"ז יש לדון על איזה דין מחלקת המשנה בין התחיל ללקט ללא התחיל ללקט – האם על ב' הדינים או רק על אחד מהם
- אז נראה:
- הנה הר"ש הבין מתחילה הבין שזה הולך על ב' הדינים:
- דראינו כאן ב'קולות
- יש בו סאתים – אין בו שכחה
- אילן חשוב אין בו שכחה
- כ"ז בלא התחיל לקצור – אז כל אילן אפי' אינו נטופה אם יש בו סאתים אין בו שכחה
- וכן אילן חשוב אפי' אין בו סאתים אין בו דין שכחה
- כ"ז בלא התחיל לקצור אבל התחיל לקצור
- אפי' אם הוי תרתי לטיבותא – 'גם יש בו סאתים וגם הוי אילן חשוב הוי שכחה...
-
- והק' מהתוספתא שתניא - כל זית שיש לו שם בשדה כזית נטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה בד"א בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זו שכחה - עד שיהא בו סאתים - משמע שאם יש בו סאתים אפי' התחיל לקצור לא הוי שכחה עכ"פ בזית הנטופה
- וכ' הר"ש וכ"ה ברא"ש
- 1. י"ל שהברייתא חולקת על המשנה – דבמשנה משמע שאם התחיל לקצור אפי' יש בו סאתים 'הוי שכחה'
- 2. עוד כ' שי"ל ש'במה דברים אמורים' לא קאי על זית שיש בו סאתים רק קאי על המשנה הקדומת -
- מה שמבואר במשנה הקדומת שזית הנטופה אין בו שכחה כ"ז בלא התחיל לקצור
- אבל התחיל לקצור אף שהוא זית חשוב 'זית הנטופה' הוי שכחה..
- והנה פשטות הדברים:
- כל החילוק בין 'התחיל ללא התחיל' הוא כלפי 'זית הנטופה – שכיון שהוא חשוב אינו שכחה – כ"ז בלא התחיל ...

- והביאור בזה – הנה הטעם שדבר חשוב אינו שכחה משום שוודאי יזכרנו לאח"ז וכ"ז בשכח כל האילן אז וודאי יזכור לקצרו
- אבל אם זכר והתחיל לקצרו רק ששכח לקצור את כולו בזה ל"א שוודאי יחזור לזה שהרי את האילן זכר ומה ששכח חלק מהאילן זה לא ישכח ...
- אבל מה שאין דין שכחה בסאתים זה דין אחר לא מחמת שוודאי יזכרנו רק גזה"כ עומר ולא גדיש ודין זה הוי גם בשכחת קמה וה"ה בשכחת אילן דילפי' משכחת עומרים ועכ"פ – כשם שאין דין שכחה ביש בו סאתים בלא התחיל ה"ה בהתחיל אין דין שכחה
- וכל החילוק בין התחיל ללא התחיל הוא רק כלפי זית הנטופה ובאין בו סאתים שאף שנתחדש שאינו שכחה משום שוודאי יזכרנו לאח"ז כ"ז בלא התחיל לקצור אבל התחיל לקצור הוי שכחה.
-
- אבל בר"ש ויותר מזה מפורש ברא"ש –
- אם לא התחיל אם יש בו סאתים תמיד לא הוי שכחה
- כמפורש במשנה
- התחיל לקצור אין בו סאתים תמיד הוי שכחה אפי' בזית הנטופה
- יש בו סאתים יש חילוק שבזית הנטופה אינו שכחה
- ובזיתרגילה יש בו שכחה
- ומבואר
- 1. שיש חילוק בין התחיל ללא התחיל גם 'כלפי' סאתים' ...
- ?
- ורק בתקתי לטביותא זיתהנטופה – וסאתים אינו שכחה
- ועי' להלן ...
-
- עכ"פ שיטת הר"ש והרא"ש שהדינים הם כך:
- 1. זית רגילה שיש בו סאתים אינו שכחה
- כ"ז באופן שלא התחיל לקצור – אבל התחיל לקצור אילן זה ושכח אפי' יש בו סאתים הוי שכחה
- 1. זית הנטופה – אם לא התחיל לקצור לא הוי שכחה- א]פי' אין סוס אתים
- התחיל לקצור
- הדבר תלוי שאם אין בו סאתים הוי שכחה
- יש בו סאצתים לא הוי שכחה
-
- והאמת שכך משמע קצת ברמב"ם כאן בפיה"מ ובהלכות ה' כד'
- ז"ל כאן בפירושו:
- פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פאה פרק ז משנה ב
- מה שאמר במה דברים אמורים מוסב על בבא ראשונה שבפרק זה, ויהיה סדר הלשון כך, כל זית שיש לו שם בשדה כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה, במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו, אבל אם התחיל בו ושכחו הרי זה שכחה עד שיהיה בו סאתים במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו, אבל אם התחיל בו ושכחו הרי זה שכחה עד שיהיה בו סאתים
- וכעי"ז בהלכות ה' כד' ועי' כס"מ שם בשם המהרי"ק. שכך מסיק בדעת הרמב"ם

-
- אבל הנה בראב"ד שם משמע שס"ל כמו שכ' הר"ש מתחילה שהמשנה חולקת על הברייתא ולפי"ז כל היכא שהתחיל לקצור תמיד הוי שכחה אפי' זית הנטופה אפי 'יש בו סאתים עי"ש ובנו"כ.
-
- נמצא לסיכום:
- זה מסוכם זית הנטופה שלא התחיל לקצור אינו שכחה
- גם זית רגילה שיש בו סאתים - אם לא התחיל לקצור אינו שכחה
- התחילללקצור
- זית הנטופה שאין בו באתים וודאי שכחה
- התחיל לקצור ויש בו סאתים לר"ש בפי' קמא בזה נח' המנה והברייתא

- למשנה הוי שכחה לבריתא אינו שכחה
-
- וכ"ד הראב"ד וכהמשנה ...
- שיטת הר"ש בתי' ב' וכ"מ ברמב"ם
- גם דעת המשנה שאם התחיל לקצור – בזית הנטופה ויש בו סאתים הכוי שכחה
- אבל בשאר אילנות והתחיל לקצור אפי' יש בו סאתים הוי שכחה
- ובאחרונים כ' לדון שי"ל שכל שיש בו סאתים אפי' יש בו סאתים אינו שכחה ...
-
- יש עוד דברים מחודשים ברמב"ם בדין שכחת אילן שלם
- עי' רמב"ם שם הכ"ב והכ"ד – מבואר שם שאם שכח 'אילן שלם' אפי' שיש בו סאתים אינו שכחה .....
- ולפי"ז הדין סאתים שנאמר בכל אילן נע"כ בהתחיל לקצור – ולפי"ז מבואר שבכל אילן אם יש בו סאתים אין בו שכחה.
- ולפי"ז מבואר כאן סברות הפוכות בין סאתיים לנטופה
- גם נטופה אעין שכחה
- גם סאתים אינו שכחה
- רק נטופה אינו שכחה רק קודם שהתחיל לקצור
- ואילו סאתים הפוך רק בלא התחיל לקצור
- ?
- ולכן נחלקו הכס"מ והמרי"ק בדעת הרמב"ם עי"ש
- אבל עי' תו"ז שביאר ד' הרמב"ם ז
- שוכח אילן שלם בין האילנות אפי' יש בו סאתים הוי שכחה, וע"ז הוא דהשיג הראב"ד. ובטעמא דהרמב"ם נראה, דדינא דסאתים לא נאמר אלא כשהשכחה היא בהפירות, וע"כ כשבצר מהאילן מקצת הפירות ומקצת שכח, דחלות השכחה הוי בהפירות, בזה אמרינן דסאתים אינו שכחה; אבל כששכח אילן שלם בין האילנות, אז הוי חלות השכחה על גוף האילן, ובשכחת אילן לא נאמר כלל הך שיעורא דסאתים.
- וכעי"ז במשך חכמה ...
-
-
-
-
- כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו ר"מ אומר משתלך המחבא:

?פ' הר"ש והרא"ש והרע"ב

]פי' הרמב"ם כאן ובפ"א הי"ב

ופי' הגר"א המחודש יש מתנה חדשה בזית ... ד